

SPECIFICS AND PROBLEMS OF DISTANCE EDUCATION DURING THE COVID-19 PANDEMIC (CASE STUDY)

SPECIFIKA A PROBLÉMY DISTANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA ZUŠ BĚHEM PANDEMIE COVID-19 (PŘÍPADOVÁ STUDIE)

doc. PhDr. Veronika Ševčíková, Ph.D.

Katedra hudební výchovy Pedagogické fakulty Ostravské univerzity, Česká republika

Mgr. Mariana Zetková

Základní škola Velké Karlovice, Česká republika

ABSTRACT

The study presents the results of mixed research (structured interviews with school management and teachers, non-standardized questionnaires for pupils' parents and pupils) carried out at the Basic Art School in Rožnov pod Radhoštěm. He interprets these as the specifics and problems of distance education during the COVID-19 pandemic. The conclusions of the study lead to a confrontation of the phenomenon with the key principles of RVP, or ŠVP. A thorough investigation of the phenomenon helps to know and understand the problem as a whole.

Key words:

distance education, ZUŠ Rožnov pod Radhoštěm, research, specifics and problems.

ABSTRAKT

Studie prezentuje výsledky smíšeného výzkumu (strukturované rozhovory s vedením a učiteli školy, nestandardizované dotazníky pro rodiče žáků a žáky) provedeného na Základní umělecké škole v Rožnově pod Radhoštěm. Tyto interpretuje jako specifika a problémy distančního vzdělávání v době pandemie COVID-19. Závěry studie ústí do konfrontace fenoménu s klíčovými principy RVP, resp. ŠVP. Důkladné zkoumání jevu je s to napomoci poznání a porozumění problému jako celku.

Klíčová slova:

distanční vzdělávání, ZUŠ Rožnov pod Radhoštěm, výzkum, specifika a problémy.

ÚVOD – DISTANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA ČESKÝCH ZUŠ BĚHEM PANDEMIE COVID-19

Pandemie COVID-1, resp. koronaviru SARS-CoV-2, se začala v České republice postupně projevat od jara roku 2020. Veřejně dostupné zdroje aktuálně informují o tom, že „k 5. červenci 2022 bylo [v České republice] testováno 21,46 milionů osob, nakaženo 3,94 milionů, aktivně nemocných 7,05 tisíc, hospitalizovaných 213 tisíc a zotavilo se 3,89 milionů, zemřelo 40,32 tisíc osob. Ke stejnému dni bylo plně naočkováno 6,47 milionů a částečně naočkováno 496,13 tisíc osob“ [1]. Pandemie a její dopady se logicky nevyhnuly ani oblasti základního uměleckého školství, majícímu u nás dlouhou tradici.¹ V České republice byla prakticky ze dne na den (od 1. března 2020 do odvolání) zakázána fyzická přítomnost dětí, studentů a pedagogů ve všech typech škol (v základních, středních, vyšších odborných i na vysokých školách a ve všech školských zařízeních)², které se musely dosud nevídaným a zpočátku improvizovaným

¹ Počátky organizovaného hudebního vzdělávání v českých zemích sahají do 17. století, slavná kantorská praxe v 18. století je pak spojena se vznikem městských hudebních škol (podrobně viz monografie Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku [2]).

² Mateřských a základních uměleckých škol se opatření začalo týkat již od následujícího dne.

způsobem aktivizovat³ a převést výuku z modelu prezenčního do distančního, jenž zde nikdy předtím nebyl celoplošně a celosystémově aplikován.

Výzkum různých parametrů dopadu pandemie na české školství je stále velkým tématem, a to nejen pro získání zpětné vazby nutné pro validní odbornou reflexi (popis, pochopení a interpretaci) fenoménu, ale především pro modelování potenciálních řešení v situacích, které by v budoucnu analogická restriktivní schémata vyžadovala. Cílený výzkum prostřednictvím případové studie zaměřený na důkladné poznání fenoménu distančního vzdělávání v době pandemie v jednom konkrétním prostředí (zde státní organizace, resp. školní instituce Základní umělecké školy Rožnov pod Radhoštěm) se jeví jednou z možných cest, jak napomoci poznání a porozumění problému jako celku.⁴

V České republice k červenci 2022 existuje 525 základních uměleckých škol [4], jejichž zřizovateli jsou kraje, obce, církve a právnické osoby. Statut každé školy se řídí vyhláškou o základním uměleckém vzdělávání, č. 71/2005 Sb. ze dne 9. února 2005, vydané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Od roku 2010 školy pracují podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní umělecké vzdělávání (obvykle jen jako RVP ZUV [6]), kurikulárního dokumentu na státní úrovni, na základě kterého vznikají jednotlivé školní vzdělávací programy (běžně jen jako ŠVP).

METODOLOGIE VÝZKUMU SPECIFIK A PROBLÉMŮ DISTANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA ZUŠ ROŽNOV POD RADHOŠTĚM BĚHEM PANDEMIE COVID-19

Pro případovou studii zkoumající specifika a problémy distančního vzdělávání v průběhu pandemie COVID-19 byla vybrána Základní umělecká škola Rožnov pod Radhoštěm [7] (dále jen ZUŠ RpR [8]).

Profil zkoumané instituce

ZUŠ RpR byla založena 1. listopadu roku 1945 jako Hudební škola v Rožnově pod Radhoštěm, vznikla spojením Soukromé školy Květoslavy Seferowiczové a Soukromé školy Vladimíra Včelaříka. Na počátku měla 131 žáků a 7 učitelů. Školní vzdělávání, zázemí, personální zajištění i struktura žáků procházely v průběhu let mnoha změnami, dnes jde o moderní státní vzdělávací instituci, která zajišťuje umělecký rozvoj spádovým způsobem široké oblasti mikroregionu Rožnovsko. Nabízí kompletní vzdělávání v oborech hudebním, literárně-dramatickém, výtvarném a tanečním. Zřizovatelem je Zlínský kraj. Na škole působí 52 pedagogů, kvalifikovaných a zkušených. Celková kapacita školy je 1270 žáků, ve školním roce 2020/2021 zde studovalo 1124 žáků (tj. 88,5 % kapacity). Dívek je 796, chlapců 328.

Cílem školy je zabezpečit co největší rozsah uměleckého vzdělávání, proto má ZUŠ RpR navíc 5 poboček: Dolní a Horní Bečva, Hutisko-Solanec, Valašská Bystřice a Zubří. Mezi základní principy školy patří multižánrovost, výchova kulturně vzdělaných jedinců, respektování individuálních potřeb žáků, příjemné prostředí edukace, spolupráce školy a rodičů a podpora kolektivní výuky v hudebním oboru. Rada školy zde není zřízena. ZUŠ spolupracuje se Sdružením přátel ZUŠ RpR, s mateřskými, základními a středními školami v okolí.

³ České školství v době pandemie COVID-19 podléhalo různým formám restrikcí (od úplného uzavření, přes rotační výuku, selektivní výuku pro mateřské školy a žáky 1. a 2. tříd či celého prvního stupně základních škol, pro 9. třídy základních škol, pro maturitní ročníky středních škol až k individuálním konzultacím) nejdéle z celé Evropy [3]. Za plně vyučovaný a pandemií nepřerušovaný lze považovat až školní rok 2021/2022.

⁴ Tato studie prezentuje výsledky výzkumu, který byl proveden v rámci diplomového zadání na Katedře hudební výchovy Pedagogické fakulty Ostravské univerzity v roce 2021, řešitelkou byla Bc. Mariana Zetková a vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Veronika Ševčíková, Ph.D., autorky studie [5].

Mají zde velkou tradici soubory Beskydský orchestr, klarinetový soubor, klarinetové duo, klarinetové kvarteto, Cimbálové muziky Kosárek, Valaška a Maryjánek, flétnový soubor, Soubor Historia Viva, Akordeonový kvartet Čtyřlístek, Akordeonový orchestr Bellowsband, Sbor ZUŠ RpR, Sbor Valašská Bystřice, Zajíc orchestra nebo Nahé divadlo. Mimo školní koncerty organizované jednotlivými pedagogy škola každoročně připravuje například adventní koncerty, na jaře a na podzim koncerty pro školy, vystoupení tanečního a literárně-dramatického oboru, vernisáže, žákovské koncerty, absolventské koncerty a koncerty vítězů žáků, kteří se umístili na soutěžích celorepublikového významu.

Cíle zjišťování podle jednotlivých skupin respondentů a užitých metod výzkumu

Cílem strukturovaného rozhovoru s vedením školy bylo zjistit, jaké další výzvy a specifika přineslo distanční vzdělávání vedení ZUŠ RpR co do řízení školy, práce s pedagogy a jednání s rodiči. Zda již dříve měli zkušenosti s distančním vzděláváním, zda měli podporu ze strany MŠMT ČR, případně zřizovatele. Dále jak reagovali a postupovali při distančním vzdělávání, jak jej zvládali z hlediska svého postavení, zda a případně jak se měnil způsob organizace výuky v průběhu distančního vzdělávání od března 2020 do března 2021. Rozhovor zjišťoval organizaci práce pedagogů i samotné výuky a komunikaci s rodiči a žáky. Směřoval k vyhodnocení a rekapitulaci zkušeností s distančním vzděláváním.

Cílem strukturovaného rozhovoru s učiteli školy bylo zjistit, jaké výzvy a specifika přineslo distanční vzdělávání učitelům ZUŠ RpR z pohledu jejich první zkušenosti a informovanosti o distančním vzdělávání, forem realizace výuky, zapojení žáků, naplnění ŠVP. Také šlo o zhodnocení jeho pozitiv a negativ.

Cílem nestandardizovaného dotazníku pro rodiče bylo zjistit, jaké další výzvy a specifika přineslo distanční vzdělávání rodičům žáků ZUŠ RpR z hlediska role rodiče ve vztahu k dítěti i pro interakci mezi rodičem a ZUŠ RpR. Rodiče také měli uvést, jak subjektivně hodnotí umělecké vzdělávání na dané škole.

Cílem nestandardizovaného dotazníku pro žáky bylo zjistit, jaké další výzvy a specifika přineslo distanční vzdělávání žákům ZUŠ RpR z hlediska jejich zájmů o studovaný předmět, jaký vztah mají žáci k distančnímu vzdělávání, jaká je míra interakce mezi žákem a pedagogem a jak žáci subjektivně hodnotí distanční vzdělávání, včetně srovnání s prezenční výukou.

Výběr a charakteristika výzkumných metod

Případová studie staví na smíšeném designu výzkumu, jehož cílem bylo zjistit postoje všech čtyř typů aktérů distančního vzdělávání realizovaného na ZUŠ RpR v průběhu pandemie COVID-19. Formou strukturovaných rozhovorů a nestandardizovaných dotazníků byly zjišťovány postoje a zkušenosti vedení školy, učitelů, rodičů žáků i žáků samotných, tedy skupin s fenoménem sice úzce spojenými, avšak v rámci edukační role a participace na něm zcela rozdílné. Do kasuistiky se na základě dobrovolnosti zapojilo celé tříčlenné vedení školy (ředitel školy, statutární a pedagogický zástupce), 20 pedagogů (tj. 40,8 % z celkového počtu 49 pedagogů), 163 ze 775 rodičů (tj. 21 %) a 60 žáků 2. stupně (tj. 15,2 % z 393 oslovených). Z důvodu komplexního uchopení průzkumu a porozumění problematice distančního vzdělávání na ZUŠ RpR během pandemie COVID-19 byly využity dvě metody zjišťování. S vedením školy byl proveden strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami, stejně tak měl proběhnout strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami i s učiteli ZUŠ RpR. Vzhledem k omezujícím vládním opatřením a velké zaneprázdněnosti pedagogů v době distančního vzdělávání byl proveden pouze jeden rozhovor a jedno nahrání odpovědí skrze aplikaci WhatsApp. Ostatní pedagogové, kteří se zapojili, využili možnosti odpovědět na otázky skrze online platformu pro tvorbu dotazníků Survio. Nejednalo se však o dotazníkové šetření, ale pedagogové odpovídali na otevřené otázky připravené pro strukturovaný rozhovor. Tato online platforma dále sloužila

i pro účely dotazníkového šetření pro rodiče žáků ZUŠ RpR. Druhý nestandardizovaný dotazník byl určen žákům 2. stupně studujícím na ZUŠ RpR.⁵

Popis sběru dat

Pro realizaci strukturovaného rozhovoru byl zvolen individuálně vedený cca hodinový telefonní hovor. První rozhovor se statutárním zástupcem proběhl 8. března 2021, druhý s ředitelem školy 9. března 2021, třetí s pedagogickým zástupcem 11. března 2021.

Pedagogický sbor byl osloven krátkou motivační zprávou, kterou učitelům dvakrát zprostředkovalo vedení školy. V této zprávě zasláné 10. března 2021 byly uvedeny základní informace o práci a zpracovatelce. Dále byl přiložen telefonní kontakt pro případný rozhovor, facebooková stránka, skrze kterou byla možnost navázání písemného kontaktu, či možnost nahrání a zaslání odpovědi pomocí vybrané aplikace a naposledy možnost odpovědět na otevřené otázky prostřednictvím online platformy Survio. První odpověď byla archivována 16. března, poslední pak 29. března 2021.

Pro rodiče dětí byl vytvořen dotazník (platforma Survio), který jim dne 16. dubna 2021 vedení školy rozeslalo prostřednictvím e-mailu, s informacemi o cílech výzkumu, včetně motivačního úvodu do problematiky. Rodiče měli možnost s dotazníkem pracovat od 19. dubna do 19. května 2021.

Druhý dotazník (platformě Survio) byl určen pouze žákům 2. vzdělávacího stupně. 10. června 2021 byl zaslán e-mail vedením školy s informacemi o výzkumu pro rodiče, jejichž děti měly vyplňovat předmětný dotazník. Formát byl aktivní do 30. června 2021.

VÝSLEDKY VÝZKUMU – SPECIFIKA DISTANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA ZUŠ RpR BĚHEM PANDEMIE COVID-19

Výsledky výzkumu je třeba prezentovat v sedmi následujících specifických skupinách.

První reakce na vzniklou situaci

Základní umělecké školy byly opomenuty při prvním celoplošném opatření při uzavírání škol; vedení školy, učitelé, rodiče i žáci čelili velké nejistotě. Školní výuka byla následně zrušena ze dne na den. Vedení školy nebylo o nic dříve než veřejnost informováno o uzavření škol a o souvisejících opatřeních, přesto ihned reagovalo a vytvořilo si vlastní manuál pro organizaci distančního vzdělávání, který následně prezentovalo svým pedagogům. Ti poté obratem kontaktovali rodiče žáků, a i přes nulové zkušenosti a velmi omezený čas na přípravu se podařilo distanční vzdělávání zahájit takřka okamžitě.

9 (45 %) z celkových 20 vypovídajících pedagogů uvedlo, že byli dostatečně informováni o zahájení a průběhu distančního vzdělávání. Rodiče deklarovali, že byli ve 158 případech (96,9 %) dostatečně či spíše dostatečně informováni o zahájení, průběhu i změnách distančního vzdělávání, a to ve většině případů (85,3 %) prostřednictvím e-mailu, případně telefonickou zprávou nebo hovorem s pedagogem. Celkově pak ze získaných dat vyplynulo, že komunikace se školou je pro rodiče žáků ZUŠ RpR velmi důležitá, stejně jako související zpětná vazba (85,3

⁵ Všechny zapojené osoby byly informovány o tom, že veškeré jejich osobní údaje a poskytnuté informace budou zpracovány pouze pro účely vypracování diplomové práce, že se získanými záznamy bude nakládáno pouze po dobu nezbytně nutnou a že po dokončení práce budou všechny osobní údaje, záznamy a informace anonymizovány. Zjištěná data jsou ve vlastnictví Mgr. Mariany Zetkové a nejsou veřejná. Všechny skupiny respondentů byly současně po ukončení výzkumu a obhajobě diplomové práce seznámeny s jeho výsledky. Vedení školy obdrželo jeden výtisk diplomové práce a elektronickou verzi práce. Pedagogům, rodičům a žákům byl skrze vedení školy zaslán odkaz na elektronickou verzi diplomové práce. Vedení ZUŠ RpR mělo navíc možnost připojit ke zprávě pro rodiče své vyjádření ke zkoumané problematice.

% rodičů o ni zájem „určitě“ nebo „spíše mělo“). V pravidelném kontaktu s pedagogem byla však pouze necelá polovina rodičů (44,2 %).

Zapojení žáků a rodičů do distančního vzdělávání

Do distančního vzdělávání se zapojili téměř všichni žáci (95,1 % dle výpovědí rodičů, 91,7 % dle výpovědí žáků). 104 rodiče (63,8 %) byli s nastavením distanční výuky spokojeni a nic by neměnili. Distanční vzdělávání svých dětí sledovalo 152 rodičů (93,3 %), a to především nepřímou participací, kdy byli v jednom bytě/domě a slyšeli průběh hodiny (30,1 %), nebo byli v pravidelném kontaktu s pedagogem (13,5 %) či pomáhali s připojením dítěte na platformu (9,2 %). U většiny žáků mateřské školy (16 %) byla nutná asistence rodičů přímo při výuce. Obdobně tomu bylo i u žáků studujících v Hudební školičce nebo 1. či 2. ročníku (12,9 %). Naopak u žáků 2. stupně základní školy a studentů středních škol ke změně v zapojení rodičů do vzdělávacího procesu došlo spíše ve výjimečných případech.

Z pohledu rodičů žáků výtvarného a tanečního oboru, které se ukázaly být nejproblematičtější, se žáci neúčastnili výuky z důvodu ztráty motivace, neochoty trávit více času před počítačem a nevyhovujícího termínu výuky. Nejobtížnější situaci ve výtvarném oboru v tomto ohledu potvrdilo i vedení školy, které ale zároveň uvedlo, že nejde o likvidační problém. Z oborů tanečního a literárně-dramatického se žádný z žáků zapojených do dotazníkového šetření nechce odhlašovat. Celkově se v případové studii zapojeným pedagogům v průběhu pandemické situace „odhlásilo pouze 5 žáků“.

Organizace a formy distančního vzdělávání

Vedení školy navrhlo v březnu 2020 svým pedagogům základní formy distančního vzdělávání, prostřednictvím kterých by v jednotlivých oborech mohli pokračovat ve výuce (hudební obor – online výuka, literárně-dramatický, výtvarný a taneční obor – zadávání úkolů nebo zvukových či video nahrávek přes e-mail či jinou komunikační platformu). Vedení školy však bylo otevřeno i jiným formám vzdělávání a kladlo důraz především na maximální vycházení vstříc potřebám rodičů a žáků s ohledem na jejich materiální a technické zázemí a snažení se o nalezení nejlepšího způsobu distančního vzdělávání v každém konkrétním případě. Z výzkumného vzorku 20 učitelů na jaře 2020 započalo online výuku 7 (35 %), přičemž všichni byli z hudebního oboru. Od podzimu 2020 si byli i pedagogové literárně-dramatického oboru vědomi, že zadávání úkolů není dostačující náhradou, proto taktéž zahájili online výuku. Postupně do března 2021 byla otevřena online výuka napříč všemi obory.

Taneční a výtvarný obor byly dle provedených zjištění na realizaci distančního vzdělávání nejnáročnější. Pedagogové, rodiče i žáci upozorňovali na to, že je těžké hledat motivaci pro samostatný rozvoj v těchto oborech, a to i přesto, že pedagogové žákům připravovali kvalitní materiály pro práci z domu. Je třeba brát v potaz, že ne všichni rodiče mají umělecké vzdělání a dokáží svým dětem dostatečně pomoci.

U 44 žáků (73,3 %) byla výuka realizována online a z těchto žáků téměř všichni (86,4 %) s online výukou souhlasili a v případě možnosti výběru by se pro ni sami rozhodli. Z pozice pedagogů však bylo s postupujícím časem zřejmé, že zadávání úkolů přes e-mail je stále méně motivující a vůbec neudržitelné.

Nerealizovatelná v distanční modelu trvale zůstala skupinová, resp. komorní hra, kterou nelze online společně provádět z důvodu opožděného zvuku. Pedagogové u necelých tří čtvrtin žáků (71,7 %) využívali při výuce audio nebo video nahrávky, což považovali pro lepší pochopení a motivaci žáků za zcela nezbytné.

Technologie a materiální zajištění distančního vzdělávání

Na počátku pandémie COVID-19 se vedení školy a pedagogové potýkali s obtížemi, které souvisely s nedostatečnou znalostí práce na počítači a s různými komunikačními platformami. Vedení školy ve spolupráci s technicky zdatnějšími kolegy byli těm méně zdatným nápomocni a učili je společně základům tak, aby distanční vzdělávání byli schopni bez problémů provádět. Vedení školy však neobdrželo prostředky pro nákup technického vybavení, jaké dostaly například základní či střední školy, ZUŠ RpR proto musela nákup chybějícího vybavení zajistit ze svých vlastních prostředků a neměla prostor pro zlepšení technického zázemí svých žáků. Rodiče nezmínili obtíže s technickým zázemím na straně pedagoga a žáci toto deklarovali pouze ve 12 případech (20 %). Na problém opakovaně upozornilo i vedení školy, které uvedlo, že je „*pyšné na své pedagogy za to, jak se s těmito technickými výzvami vyrovnali*“. Nejčastěji pedagogové pro své distanční vzdělávání používali aplikace Skype, kterou si „*chválili*“ i rodiče v hudebním oboru, WhatsApp nebo Messenger. Od začátku roku 2021 postupně začala ZUŠ RpR přecházet na platformu MS Teams. Dále pedagogové kombinovali online výuku v hudebním oboru se zasíláním zvukových i video nahrávek nebo se sdílením odkazů přes kanál youtube.com (30 %), kde si 2 pedagogové pro potřeby distanční výuky vytvořili své účty, na kterých vybízeli ke sdílení jimi vytvořených edukačních videí. Téměř všichni žáci (86,7 %) podobně jaké téměř všichni rodiče (89,6 %) měli ze svého pohledu dostatečné technické i materiální zázemí.

Komunikace v průběhu distančního vzdělávání

V případě nastavení distanční výuky na ZUŠ je nutno hovořit o komunikaci na více úrovních. Jednak šlo o komunikaci v rámci ZUŠ RpR, tedy mezi vedením školy a pedagogy, a to především o tom, jak bude distanční vzdělávání nastaveno a dále prováděno. Dále pak šlo o komunikaci ZUŠ RpR vůči rodičům a žákům, a to jak individuální, prostřednictvím e-mailových zpráv a telefonátů, tak i hromadnou, kdy byly veškeré zprávy o změnách ve výuce zveřejňovány na webových a facebookových stránkách školy. Z odpovědí rodičů bylo zřejmé, že právě individuální komunikace pro ně byla nejdůležitější. Vedení školy proto motivovalo své pedagogy, aby intenzivně spolupracovali s rodiči svých žáků. Učitelé komunikovali se zákonnými zástupci, případně zletilými žáky a snažili se dohodnout tak, aby distanční forma výuky byla akceptovatelná pro všechny zúčastněné.

Specifickým druhem komunikace byla ta mezi ZUŠ RpR a nadřízenými, či zastřešujícími orgány. V komunikaci s MŠMT ČR „*byla nápomocná AZUŠ ČR*“⁶. Obráceně komunikace probíhala především formou průběžného zasílání zpráv, opatření a nařízení do datové schránky ZUŠ RpR, kdy však bylo mnohdy obtížné se v množství informací orientovat.

Obtíže distančního vzdělávání

Mezi největší problémy a limity distanční výuky řadili vedení školy, pedagogové, rodiče i žáci: „*malý sociální kontakt mezi žáky navzájem i mezi žákem a učitelem, špatné internetové připojení, časovou a organizační náročnost výuky (učitelé a rodiče), vedoucí ke ztrátě motivace (žáci), nemožnost vyučovat všechny běžně realizované aktivity v prezenční výuce (komorní hra, keramika, soubory), nemožnost okamžité reakce, především pak řádné kontroly správné techniky hry na nástroj či při zpěvu, špatný přenos zvuku a s tím spojenou nemožnost přesné kontroly tónu (učitelé), nemožnost se pohybově a emocionálně vyjádřit, nedostatek veřejného vystupování, náročnost udržení pozornosti a soustředění, detailnější a náročnější přípravu, nestabilní technické zázemí, nemožnost názorné ukázky a vzájemné spolupráce, nedostatečnou*

⁶ Asociace základních uměleckých škol České republiky (AZUŠ ČR) byla založena 30. dubna 1999. Jde o dobrovolné zájmové sdružení, jehož cílem je prosazování a ochrana existenčních a ekonomických zájmů základních uměleckých škol a péče o rozvoj a kvalitu uměleckého školství v České republice [9].

náhradu za prezenční výuku v tanečním a výtvarném oboru a s tím související neochotu hradit školné v plné výši (rodiče)“.

Nejčastěji všemi aktéry zmiňované obtíže byly technického rázu (opožděný zvuk, přerušovaný obraz, slabý mikrofon a slabé internetové připojení), pak ztráta motivace k výuce či plnění zadávaných úkolů a také obtížná organizace času. Dále byly znatelné obtíže například při drobných opravách poškozených nástrojů, samostatném ladění nástroje, absence koncertů, vystoupení, vernisáží a představení jako významného motivačního činitele. Méně často byla uváděna nesmělost žáků, kteří se cítili před kamerou nekonformně a nedokázali se uvolnit, nebo ambiciózní rodiče, kteří udržovali děti pod tlakem, aby podávaly kvalitnější výkony, což mělo často právě opačný efekt.

Nejčastějším konkrétním přáním byl návrat k prezenční výuce (u 9,2 % rodičů a 12 % žáků). Dále se objevila přání online prezentace snažení žáků, možnost výuky ve venkovním prostředí, více konzultací s pedagogy a lepší technické vybavení či rychlejší připojení k internetu.

Prezentace studijního snažení žáků v průběhu distančního vzdělávání

Distanční vzdělávání bylo velmi náročné na samotnou realizaci výuky, přesto někteří pedagogové připravili pro rodiče, ale i veřejnost, prezentaci studijního snažení žáků. 43 rodičů (26,4 %) uvedlo, že jejich dítě mělo možnost se prezentovat i v distančním vzdělávání, nejvíce žáků těchto rodičů (12) v porovnání s celkovým počtem mělo tuto možnost z literárně-dramatického oboru (virtuální „*besídka*“ a online představení pro veřejnost) a z hudebního oboru, kdy šlo o online koncerty (hra na zobcovou flétnu, klavír, kytaru, akordeon a cimbál). Prezentaci toho, co žáci nastudovali, by však uvítalo pouze 48 rodičů. Na základě dat od žáků prezentovalo svou práci 18 žáků (30 %), kdy 5 žáků (8,3 %) nahrávalo představení v rámci literárně-dramatického oboru, 5 žáků hrálo v online hodině (8,3 %) a 8 žáků (13,3 %) samostatně nahrávalo skladby nebo nespécifikovalo, jakým způsobem prezentovali. Celkově pak 25 žáků (18 zmíněných a 7 žáků, kteří nevystupovali za celou dobu svého studia, převážně z důvodu jejich relativně krátkého působení na ZUŠ RpR) by mělo zájem o možnost prezentovat se i při distančním vzdělávání, to jest 41,7 % z žáků účastnících se průzkumu.

DISKUSE – PROBLÉMY DISTANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA ZUŠ RpR BĚHEM PANDEMIE COVID-19

Z výsledků výzkumu jednoznačně vyplývá, že ZUŠ RpR zvládla přechod na distanční vzdělávání velmi dobře. Je zřejmá vysoká spokojenost rodičů s komunikací se školou, došlo „*k ohlášení pouze velmi malého počtu žáků*“. Snaha o co nejplynulejší navázání na prezenční výuku a udržení co největšího počtu žáků byla největší motivací vedení a pedagogů pro aktivní a pružný přístup k distančnímu vzdělávání.

Vedení školy, učitelé, rodiče a žáci se shodují, že prvky distančního vzdělávání mohou sloužit za běžné situace maximálně jako „*doplňěk prezenční výuky*“, a to ve formě například konzultací před soutěží, kdy žák může zasílat zvukové nahrávky pedagogovi. Samostatně je však distanční výuka těžko udržitelná. Obnovení prezenční výuky je pro ZUŠ nezbytné a žádoucí. Distanční vzdělávání vnímají jako nutnou volbu pro mimořádné situace, jako je pandemie COVID-19, aby bylo možno ve vzdělávání pokračovat, alespoň v okleštěné formě.

Vedení školy ZUŠ RpR považuje za své největší úspěchy zapojení téměř všech žáků do distančního vzdělávání, pokračování vzdělávacího procesu i přes všechna úskalí, i velmi rychlý přechod na distanční vzdělávání. Kvituje zapojení pedagogů do distanční formy vzdělávání, jejich operativní přizpůsobení se vzniklé situaci, flexibilitu a komunikaci, „*řešení problémů za pochodu a ochotu učit se novým věcem*“.

Vedení školy deklarovalo, že by MŠMT ČR mělo více finančně podporovat ZUŠ s ohledem na materiální a technické zabezpečení a také „*rozšířit dostupná školení určená pro ZUŠ*“.

Pedagogové pozitívne vnímajú rozvoj práce s technológiami, výukovými platformami a aplikaciami, možnosť „alespoň *nějakým způsobem realizovat výuku a zůstat se žáky v kontaktu a rozvoj samostatnosti žáků*“.

V celkovej situácie distančného vzdelávania v dobe pandémie COVID-19 lze pozitívne vnímať, že „*měli žáci, ale i pedagogové možnost si vyzkoušet aktivity, se kterými by se s největší pravděpodobností během prezenční výuky nesetkali*“. Jedná sa napríklad o videokonferenčné hovory, vytváranie videí, s tým súvisiace i úprava a strih zvukovej nahrávky, tvorba online kvízov alebo testov. Rada pedagógov si tiež rozšírila svoje technické znalosti i od úplných základov práce na počítači. Z prípadových štúdií jednoznačne vyplynula potreba osobného kontaktu pri vzdelávaní, a to u všetkých štyroch aktérov.

Na ZUŠ RpR sa distančné výuky neúčastnili len jednotky žiakov a je relatívne obtížne na základe týchto jednotlivcov rekonštruovať obecné dôvody pre neúčast na výuce. Lze však jednoznačne potvrdiť nechuť rodičov i žiakov „*trávit další čas před obrazovkou počítače*“ či nad úkoly po náročnej online výuce ze ZŠ.

Žiaci na celú situáciu najviac pozitívne vnímali skutočnosť, že „*nemuseli na výuku dojíždět*“.

ZÁVĚRY – KONFRONTACE FENOMÉNU DISTANČNÍ VÝUKY NA ZUŠ RpR A KLÍČOVÝCH PRINCIPŮ RVP, RESP. ŠVP

Princíp modernizácie vzdelávacieho procesu a podpora väčšej samostatnosti žiakov bol v distančnom vzdelávaní čiastočne naplnovaný. Ne všetci žiaci mali svoje rodičov pri výuce doma, a tak bolo nevyhnutné, aby sa v prípade online hodín naučili, prípadne prehĺbili svoje znalosti práce s počítačom, tabletom či telefonom. Potreba väčšej samostatnosti dopadla na všetky žiakov bez rozdielu. Toto prinieslo veľké ťažkosti najmä začínajúcim.

Profesná odbornosť pedagógov sa v dôsledku masívneho nástupu distančného vzdelávania rozvinula čo do digitálnych kompetencií, ktoré boli pre maximálnu efektívnosť tejto formy vzdelávania nepostradateľné. Ukázalo sa, že pre pedagógov ZUŠ s ich špecifickými potrebami nebola počas danej kritického obdobia dostupná školenie, preto sa väčšina pedagógov v tejto oblasti vzdelávala s pomocou kolegov, vedení školy či rodinných príslušníkov. Nabídka online webinárov, kurzov alebo seminárov bola relatívne široká, väčšina z nich však nebola určená pre ZUŠ.

Pedagogové museli pri zahájení distančnej výuky hľadať nové formy a metódy práce, čo by ne všetci pedagógové pri bežnom prezenčnom vzdelávaní dobrovoľne hľadali. Toto sa prejavilo napríklad v možnosti rozeslania odkazov na virtuálne prehliadky múzeí a galérií, na koncerty, divadelné predstavenia atď., čo prinieslo zpestrenie výuky a v praxi všetkým zapojeným predvedlo, čím lze trvale obohatovať i bežnú prezenčnú výuku.

Princíp rovného prístupu k umeleckému vzdelávaniu v ZUŠ bol v dobe distančného vzdelávania podroben veľkému skúšaniu. Ne všetci žiaci sa mohli z objektívnych dôvodov zúčastniť online výuky. Došlo k situácii, keď bola výuka vykonávaná rôznymi formami.

Kompetencie k umeleckej činnosti bolo počas distančného vzdelávania možné naplniť, čo do schopnosti samostatnej voľby a využitia prostriedkov umeleckého vyjadrenia a schopnosti promyšleť štruktúru a obsah umeleckého diela. Online formou, keď je komunikácia do značnej miery alespoň z časti podobná prezenčnej výuce, je určite lepšie, než pomocou e-mailovej korešpondencie. V prezenčnej výuce je bežné v pravidelných intervaloch prezentovať študijnú prácu žiakov. Během distančného vzdelávání bylo vedení školy k pedagógům shovívavé a nechávalo na jejich uvážení, zda tuto možnost pro své žáky připraví.

Kompetencie osobnostne sociálne v distančnom vzdelávaní narážajú na hranice a nie je možné odpovedajúcim spôsobom rozvíjať. Jedná sa predovšetkým o zle chýbajúci sociálny kontakt medzi učiteľom a žiakom i medzi žiakmi navzájom. Do veľkej miery bola znemožnená účasť na spoločných umeleckých projektoch, a tým utrpel i rozvoj vnímania zodpovednosti za kolektívne dielo.

S naplňovaním ŠVP souvisí i vytvoření podmínek pro pokračování žáka na navazujícím uměleckém studiu na středních uměleckých, vyšších odborných či vysokých uměleckých nebo na umělecko-pedagogických katedrách pedagogických školách. ZUŠ má v této souvislosti žáka připravit především na přijímací talentové zkoušky. V době distančního vzdělávání byla tato příprava značně omezená a problematická. Ztíženo bylo klíčové individuální vedení přípravy žáka na zkoušky, absentovaly pravidelné osobní konzultace, které online prostředí nedokázalo plně nahradit.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Pandemie covidu-19 v Česku. In Wikipedie. Získáno 7. července 2022 z https://cs.wikipedia.org/wiki/Pandemie_covidu-19_v_%C4%8Cesku
- [2] Gregor, V., & Sedlický, T. (1973). Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku. Praha: Supraphon.
- [3] Rokos, M., & Juna, P. (2021, 19. února). České děti jsou doma nejdéle z celé Evropy. Seznam Zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/distancni-vyuka-a-plosna-opatreni-ceske-deti-byly-doma-nejdele-143078>
- [4] Rejstřík škol a školních zařízení. In MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Získáno 6. července 2022 z <https://rejstriky.msm.cz/rejskol/>
- [5] Zetková, M. (2021). Specifika a problémy distančního vzdělávání na ZUŠ během pandemie Covid-19 [Diplomová práce]. Ostravská univerzita.
- [6] RVP pro základní umělecké vzdělávání. In NAÚ Národní ústav vzdělávání. Získáno 6. července 2022 z <http://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-umelecke-vzdelavani.html>
- [7] ZUŠ Rožnov pod Radhoštěm. Získáno 6. července 2022 z <https://zusroznov.cz/>
- [8] Školní vzdělávací program Základní umělecké školy Rožnov pod Radhoštěm. In Základní umělecká škola Rožnov pod Radhoštěm. Získáno 6. července 2022 z https://zusroznov.cz/wp-content/uploads/2022/05/ZUS-Roznov-p-R_Skolni-vzdelavaci-program_09_2019.pdf
- [9] Asociace základních uměleckých škol. Získáno 6. července 2022 z <https://www.asociacezus.cz/>